

Adózási pénzügytan és államháztartási gazdálkodás

Közpénzügyek és államháztartástan II.

Budapest, 2015

Alkotószerkesztő:
PROF. DR. LENTNER CSABA

Lektorálta:
PROF. DR. HUSZTI ERNŐ
PROF. DR. TÖRÖK GÁBOR

Jelen kötet
a Pallas Athéné Domus Animae Alapítvány
támogatásával készült.

A Nemzeti Közszolgálati Egyetem kiadványa.

Kiadja: NKE Szolgáltató Kft.
Felelős kiadó: Hegyesi József ügyvezető igazgató
Kiadói szerkesztő: Balla Zsófia
Nyomdai munkák: Pannónia Nyomda Kft.
Felelős vezető: Dr. Cseh Katalin ügyvezető

© A szerzők
© Lentner Csaba
© NKE Szolgáltató Kft.

ISBN 978-615-5527-12-8

TARTALOM

Előszó új közpénzügytani könyvünkhöz (Lentner Csaba)	27
--	----

I. RÉSZ: ÁLLAMHÁZTARTÁSI GAZDÁLKODÁSI ÉS SZÁMVEVŐSZÉKI ELLENŐRZÉSI KERETEK

1. FEJEZET (Lentner Csaba)

A magyar nemzetgazdaság működésének gazdasági, rendszertani és jogszabályi alapjai – unortodox jegybanki eszközök bemutatásával ékesítve .....

.....	31
1. A nemzetgazdaság működésének átfogó keretrendszere.....	31
2. A magyar nemzetgazdaság működésének főbb jogi és gazdálkodásszabályozási keretei.....	38
2.1. A fenntartható államműködés „sarokkő” jogszabályai	38
2.2. Az államháztartási gazdálkodás alapelvei.....	43
3. Az újjászervezett magyar állam közpénzügyi gazdálkodásának praktikus aspektusai	46
3.1. A változások okairól, rendszeréről, a nemzetgazdasági tervezés jelentőségéről	46
3.2. Győztes csatáinkról s a jövőről	52
4. A gazdaságpolitikát segítő monetáris politikák.....	55
4.1. Nemzetközi kitekintés	55
4.1.1. Az USA központi bankjának válságkezelése	55
4.1.2. Az Európai Központi Bank válságkezelése	56
4.1.3. Az angol központi bank válságkezelése.....	60
4.1.4. A központi bank válságkezelő politikája Japánban.....	62
4.2. A Magyar Nemzeti Bank növekedést serkentő politikája	64
1. melléklet. Az Európai Központi Bank állampapír-vásárlási programjainak és szabályozásának áttekintése (2014. decemberi állapot szerint).....	71
2. melléklet. Az EKB egyéb eszközvásárlási programjai	73
Irodalomjegyzék	75

2. FEJEZET (Baritz Sarolta Laura OP)

Az állami gazdálkodás etikai vonatkozásai – erényetikai megközelítésben	77
1. Bevezetés.....	77
2. Gazdasági paradigmák	79
2.1. Az erényetika	80
2.1.1. Az erényetika emblematikus korszaka: a civil gazdaság	81
2.2. A haszonközpontú paradigma	82
3. Az emberi tényező erényetikai jellemzői	83

3.1. Arisztotelész: az erényes ember	84
3.2. Aquinói Szent Tamás: a jó ember	85
4. A gazdasági rend – erényetikába ágyazva	88
4.1. Az állami gazdálkodás gazdaságtikai alapelvei	88
4.1.1. Az állami gazdálkodás legfőbb erényetikai elve: a közjó	90
Felhasznált irodalom	92

3. FEJEZET (Dormán István Zoltán)

A költségvetési rend szerint gazdálkodók tervezési feladatai és gazdálkodásuk főbb jellemzői, követelményei – a költségvetés tervezése és a költségvetés

véleményezését megalapozó ÁSZ-ellenőrzés módszertana	95
1. Bevezetés.....	95
2. A költségvetés tervezése.....	96
2.1. A költségvetés készítése.....	97
2.1.1. A költségvetési tervezési módszerek.....	97
2.1.2. Az Európai Unió költségvetése.....	100
2.1.3. A költségvetés tervezésének folyamata Magyarországon.....	105
2.2. A központi költségvetési szervek részletes költségvetése.....	108
3. A költségvetés tervezésének véleményezése.....	110
3.3. Az ellenőrzés módszertana.....	111
3.4. Az ellenőrzés folyamata.....	112
3.4.1. Felkészülés.....	112
3.4.2. A költségvetési törvényjavaslat véleményezésének előkészítése	113
3.4.3. Végrehajtás	114
3.5. Az ellenőrzés gyakorlata	114
3.5.1. A tervezési folyamat ellenőrzése.....	116
3.5.2. A megalapozottság ellenőrzése	117
3.5.3. Az államadósság-szabály érvényesülésének vizsgálata.....	118
3.5.4. Véleményalkotás.....	118
3.5.5. Minősítés.....	118
3.6. Ellenőrzési tapasztalatok.....	120
3.6.1. Vélemény a 2013. évi költségvetésről a fejezetek vonatkozásában.....	121
3.6.2. Vélemény a 2014. évi költségvetésről a fejezetek vonatkozásában.....	122
3.7. Az ellenőrzés módszertanának továbbfejlesztése	122
Felhasznált irodalom	123

4. FEJEZET (Pongrácz Éva)

A költségvetés végrehajtásának ellenőrzése, jogi szabályozása, ellenőrzési módszertana és gyakorlata.....

	125
1. Bevezetés.....	125
2. Az államháztartás ellenőrzési rendszere.....	126
3. A költségvetés végrehajtásának ellenőrzése.....	127
3.1. Jogi szabályozás.....	127
3.2. Az ellenőrzés típusa, célja és köre.....	128
3.3. Az ellenőrzés folyamata.....	131
3.3.1. Előkészítés.....	132
3.3.2. Felkészülés.....	133
3.3.3. Végrehajtás.....	134
3.4. Az ellenőrzési program fő szempontjai.....	135
3.5. Az ellenőrzés módszertana.....	136
3.5.1. Ellenőrzési eljárások.....	137
3.5.2. Mintavételi eljárások.....	138
3.5.3. Dokumentálás.....	140
3.5.4. Vélemény.....	140
3.5.5. A számvevői megállapítások írásba foglalása.....	141
3.5.6. A számvevőszéki jelentés.....	143
3.6. Az Eredményszemléletű számvitelre való áttérés tapasztalatai.....	143
3.7. Zárszámadási ellenőrzési tapasztalatok.....	145
3.7.1. A 2010. évi zárszámadás ellenőrzése.....	145
3.7.2. A 2011. évi zárszámadás ellenőrzése.....	146
3.7.3. A 2012. évi zárszámadás ellenőrzése.....	148
3.7.4. A 2013. évi zárszámadás ellenőrzése.....	149
Felhasznált irodalom.....	150

5. FEJEZET (Németh Erzsébet – Kolozsi Pál Péter)

A közpénzfelhasználás célszerűsége és hatékonysága az Állami Számvevőszék ellenőrzéseinek tükrében.....

	153
1. Bevezetés.....	153
2. A közpénzfelhasználás célszerűségére és eredményességére vonatkozó szabályozási környezet Magyarországon.....	157
2.1. A Magyar Program.....	158
2.1.1. Stratégiai irányítás a közigazgatásban.....	158
2.1.2. Hatásvizsgálat a közigazgatásban.....	160
2.1.3. Szervezetfejlesztés a közigazgatásban.....	161
3. Elméleti háttér és nemzetközi kitekintés.....	162
3.1. Hatékonyság, hasznosulás egy koncepcionális modellben.....	162
3.2. Minőségi szabályozás mint a jó kormányzás alapja.....	164

4. Az Állami Számvevőszék ellenőrzési tapasztalatai a célmegjelölés, a mutatórendszer és a visszamérés terén	169
4.1. A pszichiátriai betegek ellátásának átalakítása: az eredményességi és hatékonysági célok hiányának következményei	170
4.2. Közfoglalkoztatás – a megfelelő mutatórendszer és kritériumok hiányának következményei	171
4.3. A Vidékfejlesztési célok megvalósítása – a céloktól való eltérés következményei.....	173
5. Eredményes és célra tartott közpénzfelhasználás – egy ÁSZ-jelentés hasznosulása	174
5.1. Az ÁSZ katasztrófavédelmi ellenőrzésének hasznosulása	175
5.1.1. Előzmények	175
5.1.2. Célzott számvevőszéki ellenőrzés	175
5.1.3. Az ellenőrzés közvetlen hasznosulása	176
5.1.4. Hosszú távú eredmények	177
6. Összegzés	178
Felhasznált irodalom	178

6. FEJEZET (Pulay Gyula)

A költségvetési gazdálkodás és tervezés (költségvetési adótervezés)

nemzetközi gyakorlata – az OECD költségvetési alapelvei,

az EU költségvetési irányelvei, az EU kis tagállamainak költségvetési

gazdálkodási gyakorlata..... 181

1. Törekvés a kiegyensúlyozott költségvetési gazdálkodásra és tervezésre..... 181
2. A jó költségvetési kormányzás elvei .....
3. Az Európai Uniónak a tagállamok költségvetési tervezésére vonatkozó legfontosabb szabályai .....
4. „Jó gyakorlatok” a költségvetési gazdálkodás, tervezés területén .....
5. Az adóbevételek tervezése .....
6. Középtávú költségvetési keretrendszer .....
7. A költségvetési tervezés jó gyakorlatai az EU egyes tagállamaiban.....
- 7.1. Eredményközpontú költségvetési menedzsment Ausztriában .....
- 7.2. A költségvetés stratégiai tervezése Észtországban.....
- 7.3. Önként követett költségvetési szabályok Luxemburgban.....
- 7.4. Programalapú költségvetés Hollandiában.....

Felhasznált irodalom .....

7. FEJEZET (Nagy Zoltán)

A közpénzügyi támogatások rendszere és szabályozása 203

1. A támogatások szerepe a közfeladat-ellátásban .....
2. A közpénzügyi támogatás elméleti kérdései .....
3. Közpénzügyi támogatási eljárás.....

4. A közpénzügyi támogatási jogviszony mint polgári jogi és közjogi jogintézmény	218
5. Összegző gondolatok	221
Felhasznált irodalom	222

8. FEJEZET (Gregóczki Etelka)

A közbeszerzési jog szabályai az államháztartás területén	225
1. Történeti áttekintés	225
2. A közbeszerzés kialakulása az Európai Unióban	227
3. A közbeszerzés fogalma	228
4. A közbeszerzés folyamata	235
5. Jogorvoslati lehetőségek	241
6. A közbeszerzés intézményrendszere, közbeszerzési hatóság	243
7. Speciális eljárások	245
7.1. Az Európai uniós forrásból megvalósuló közbeszerzési eljárások különös szabályai	245
7.2. Központosított közbeszerzés	247
7.3. In-house beszerzések	249
8. Törekvések, új irányok	251
8.1. Fenntartható közbeszerzés	252
8.1.1. Zöld közbeszerzés	252
8.1.2. Szociális közbeszerzés	253
8.1.3. Innovatív közbeszerzés	254
8.2. A verseny tisztasága, korrupció elleni küzdelem	254
8.3. Az adminisztrációs terhek csökkentése	256
Felhasznált irodalom	258

9. FEJEZET (Erdős Éva)

Nemzetközi, illetve európai adójogi konfliktusok és kezelésük módjai	261
1. Bevezetés	261
2. A nemzetközi és európai adójog: a konfliktusok keletkeztetésének joga	262
2.1. A nemzetközi adójog fogalma, jellemzői	262
2.2. Nemzetközi és európai adójogi konfliktusok	265
3. A kettős adóztatási konfliktus kialakulásának leggyakoribb okai	265
4. A nemzetközi adójog mint az adózási konfliktusok feloldásának joga	268
4.1. A kettős adóztatási konfliktus feloldásának módszerei a nemzetközi adójogban	269
4.2. Az adódiszkrimináció és a káros adóverseny konfliktusának feloldása a nemzetközi adójogban	271
5. Az európai adójog és adóharmonizáció mint az adózási konfliktusok feloldásának joga	273
5.1. A kettős adóztatási konfliktus feloldása az európai adójogban	274

5.2. Az adódiszkrimináció, az adóelkerülés és a káros adóverseny konfliktusának feloldása az európai adójogban.....	276
5.3. Az uniós és a tagállami adójog összeütközéséből adódó konfliktus feloldása	278
Felhasznált irodalom	279

10. FEJEZET (Szilovics Csaba)

Az optimális adórendszer feltételeiről.....	281
1. Az optimális adórendszerre irányuló kutatások áttekintése	281
2. Az optimális adórendszer fogalmáról és feltételeiről általános megközelítésben	283
3. Az optimális adórendszerrel közgazdasági megközelítésben	286
4. A jogi norma szerepe az optimális adórendszer kialakításában	288
4.1. Az adójogi norma szerepe a helyes adórendszer kialakításában.....	288
4.2. Az adóreformok szerepe az optimális adórendszer kialakításában.....	289
4.3. Az adójogi norma egyszerűsítése, fejlesztése	291
4.4. Az adóhatóság szerepe az optimális adórendszer kialakításában	293
4.5. Az adóteher szerepe az optimális adórendszer kialakításában.....	295
4.6. A szankció szerepe a helyes adórendszer kialakításában	297
5. Az optimális adórendszer feltételeiről erkölcsi megközelítésben	299
5.1. Az igazságosság szerepe a jogban.....	299
5.2. Az igazságosság fogalmának gyakorlati értelmezése az optimális adóztatásban.....	301
5.3. Az egyenlő adóterhelés érzékelésének problémája.....	303
5.4. Az azonosság és csoportba sorolás vizsgálata	305
Felhasznált irodalom	308

II. RÉSZ: OPERATÍV ADÓZÁSI PÉNZÜGYTAN

11. FEJEZET (Szilovics Csaba)

Az adók rendszerezése – az adózás anyagi és eljárási jogi szabályozása.....	311
1. Az adó fogalma	311
1.1. Az adó mint a pénzügyi rendszer legfontosabb eleme.....	311
1.2. Az adó mint tulajdoni korlátozás	313
1.3. Az adó állam általi meghatározása.....	315
1.4. Az adó alanyának meghatározása általános módon	316
1.5. Az ellenszolgáltatás kérdése	317
1.6. A kényszer és a szankció szerepe az adózásban.....	318
1.7. Az adózás célja és az állam működése.....	318
2. Az adó mint társadalmi és jogviszony.....	319
2.1. Az adójogviszony létrejöttének elvi folyamata.....	320
2.2. Az adózás mint társadalmi kapcsolatrendszer.....	320

2.3. Az adóügyi jogviszony.....	321
2.3.1. Az adóalany.....	321
2.3.2. Az adójogviszony alanya és tartalma.....	322
2.3.3. Az adóhatóság.....	323
2.3.4. Az adótárgy.....	323
2.3.5. Az adóalap.....	324
2.3.6. Az adó mértéke.....	324
2.4. Az adómentességek.....	325
2.5. Az adókedvezmények.....	326
3. Az adórendszer.....	326
3.1. Az adórendszer fogalma.....	326
3.2. A modern adórendszer kialakulása.....	327
3.3. A modern adórendszer kialakulásának feltételei.....	329
3.3.1. A pénzdó általánossá válása.....	329
3.3.2. Az adók rendszeressége.....	329
3.3.3. Az adókötelezettség általánossága.....	330
3.3.4. A jogállam kiépülése.....	330
4. Adóztatási alapelvek.....	331
4.1. A klasszikus adóztatási alapelvek.....	332
4.2. A modern alapelvek.....	333
5. Az adók rendszerezése.....	334
Felhasznált irodalom.....	339

12. FEJEZET (Honyek Péter)

A magánszemélyek jövedelemadóztatásának jogi szabályozása.....	341
1. A magánszemélyek jövedelemadóztatásának alelvei.....	341
2. Az adó alanya.....	342
3. Az adóztatás jogcíme.....	342
4. Az adó alapja, a jövedelem.....	344
5. Az adó mértéke.....	345
6. Összevonás alá eső jövedelmek.....	346
7. Adóelőleg.....	347
8. Kedvezmények.....	348
9. Rendelkezés az adó felett.....	349
10. Külön adózó jövedelmek.....	350
11. Béren kívüli és egyes meghatározott juttatások.....	352
12. Adómentességek.....	353
13. Egyéni vállalkozók.....	354
14. Östermelők.....	355
15. Adóbevallás.....	356
16. Nyilvántartás-vezetési kötelezettség.....	357
17. A kettős adóztatás elkerülése.....	358

18. Alternatív adózási módok.....	358
Felhasznált irodalom	359

13. FEJEZET (Sike Olga)

Az általános forgalmi adó.....	361
1. Alkalmazási (azaz személyi, tárgyi és területi) hatály	361
1.1. Személyi hatály	361
1.2. Tárgyi hatály	363
1.3. Területi hatály – a teljesítés helye	365
2. Az adófizetésre kötelezett személye.....	368
2.1. Az adófizetésre kötelezett személye termékértékesítés esetében.....	369
2.2. Az adófizetésre kötelezett személye szolgáltatásnyújtás esetében.....	369
2.3. Az úgynevezett belföldi fordított adózás	370
2.4. Az adófizetésre kötelezett személye termék Közösségen belüli beszerzése esetében.....	371
2.5. Az adófizetésre kötelezett személye termék importja esetében	371
3. Fizetési kötelezettség keletkezésének időpontja	371
3.1. Általános szabály	372
3.2. Különös szabályok	372
3.3. A fizetendő adó megállapításának időpontja termék Közösségen belüli beszerzése esetén.....	374
3.4. A fizetési kötelezettség megállapításának időpontja termék importja esetében	375
4. Az adó alapja	375
4.1. Termékértékesítés, a szolgáltatásnyújtás adóalapja	375
4.2. Az adó alapja termék Közösségen belüli beszerzése esetén	376
4.3. Az adó alapja termék importja esetében	377
4.4. Az adó alapjának forintban történő megállapítása	377
5. Az adó mértéke.....	377
6. Az adó alóli mentesség.....	377
6.1. A tevékenység jellegére tekintettel mentes ügyletek	378
6.2. Adó alóli mentesség az ügylet valamely nemzetközi vonatkozása miatt	379
7. Az adó levonása.....	380
7.1. Az adólevonási jog keletkezésének időpontja.....	380
7.2. Az adólevonási jog terjedelme	380
7.3. A levonási jog tárgyi feltétele.....	381
7.4. Az adólevonási jog korlátozása.....	381
7.5. Tárgyi eszköz, vagyoni értékű jog beszerzése	382
8. Az adó nyilvántartása, megállapítása, bevallása	382
9. A számlázás szabályai	383
9.1. A számlaadás alóli mentesülés	383
9.2. A bizonylatok megjelenési formái	383

9.3. A bizonylatok adattartalma	384
9.4. A számla módosítása	384
9.5. A számlakibocsátás határideje.....	384
10. Az adómegállapítás különös esetei.....	384
10.1. Alanyi adómentesség	384
10.2. Pénzforgalmi elszámolás.....	385
10.3. Utazásszervezési szolgáltatás adózása.....	385
10.4. Használt ingóságokra (műalkotásokra, gyűjteménydarabokra, régiségekre) vonatkozó adómegállapítás	385
10.5. Mezőgazdasági termelők kompenzációs rendszere	386
Felhasznált irodalom	386

14. FEJEZET (Borók Tímea)

A társasági adó	389
1. Alapelvek.....	389
2. A társasági adó alanyai	390
3. Társaságiadó-alanynak nem minősülő szervezetek.....	391
4. Teljes körű és korlátozott adókötelezettség.....	392
5. A társaságiadó-kötelezettség keletkezése és megszűnése	393
6. A társaságiadó-kötelezettség tartalma	394
7. A társasági adó alapja	394
7.1. Jövedelem- (nyereség-) minimum	395
7.2. A társasági adó alapját módosító tételek	395
7.3. Elhatárolt veszteség felhasználása	395
8. Tartalékok képzése kapcsán alkalmazandó módosító tételek.....	396
9. Értékcsökkenés, értékcsökkenési leírás	397
10. K+F adóalap-kedvezmény	397
11. Kisvállalkozói kedvezmény	398
12. A szakképzés és foglalkoztatás kedvezményei.....	399
12.1. Szakképzés kedvezménye	399
12.2. Pályakezdő, munkanélküli, egyéb személy foglalkoztatása	400
12.3. Megváltozott munkaképességű munkavállaló foglalkoztatásának kedvezménye.....	400
12.4. Mikroállalkozó adózó kedvezménye	400
13. Immateriális jószághoz kapcsolódó kedvezmények	400
13.1. Kapott jogdíj kedvezménye	400
13.2. Bejelentett immateriális jószág kedvezménye	401
13.3. A jogdíjbevételeire jogosító immateriális jószág átruházása	401
14. A kapott (járó) osztalék, részesedés	401
15. Alultőkésítés.....	402
16. Elismert, nem elismert költség, ráfordítás.....	402
17. Kapcsolt vállalkozások között alkalmazott árak	402

18. Az adó mértéke.....	403
19. Adókedvezmények	403
19.1. Kis- és középvállalkozások adókedvezménye	403
19.2. Fejlesztési adókedvezmény	404
19.3. Látvány-csapatsportok, előadó-művészeti szervezetek, filmalkotások támogatása	405
19.4. Előadó-művészeti szervezetek támogatásának adókedvezménye.....	405
19.5. Filmalkotás támogatásának adókedvezménye	406
19.6. Rendelkezés az adóról.....	406
20. Fizetendő adó, adóelőleg, feltöltés.....	406
Felhasznált irodalom	407

15. FEJEZET (Esküdt Gábor)

A jövedéki termékek adóztatásának joga	409
1. A jövedék „rendszerbeli” helye.....	409
1.1. A jövedéki adó jellemzői, fogalma.....	409
1.2. A jövedéki adó helye a költségvetésben.....	410
1.3. A jövedéki adójog a jogforrások rendszerében	411
2. A jövedéki adótörvény hatálya, hatásköri és illetékességi szabályai, elv- és fogalomrendszere	412
2.1. A jövedéki adótörvény hatálya.....	412
2.2. Hatáskör és illetékesség a jövedéki adótörvényben.....	412
2.3. A jövedéki adótörvény elv- és fogalomrendszere	413
3. Jövedéki termék belföldi előállítás.....	414
3.1. Jövedéki termék előállítása, fogalmi elemei és kivételei.....	414
3.2. Jövedéki termék belföldi előállításának megkezdési feltételei	416
4. Jövedéki termék adómentes felhasználása belföldön.....	417
4.1. Keretengedélyes tevékenység megkezdésének feltételei.....	417
5. A jövedéki termékek belföldi előállításához és adómentes felhasználásához kapcsolódó adózási szabályok.....	418
5.1. Anyagi jogi fogalmak.....	418
5.1.1. Adókötelezettség.....	418
5.1.2. Adófizetési kötelezettség.....	420
5.2. Eljárásjogi szabályok	420
5.2.1. Adó-visszaigénylés	420
5.2.2. Önadózás.....	420
5.2.3. Adóbevallás.....	421
5.2.4. Vámhatóság általi adómegállapítás.....	421
5.2.5. Termékmérleg-havizárás.....	422
5.2.6. Magánfőzésre vonatkozó eltérő szabályok.....	423
5.2.7. Dohánygyártmányok speciális szabályai	423
5.2.8. Kötelező érvényű vámtarifa-besorolás (KÉV)	424

6. A jövedéki termékek kereskedelmének szabályrendszere.....	424
6.1. Jövedéki termékek kereskedelme a Közösségen belül	424
6.2. Jövedéki termékek importja, exportja.....	427
6.3. Jövedéki termékek nagykereskedelme belföldön	427
6.4. Jövedéki termékek kiskereskedelme belföldön	428
7. Jövedéki termékek ellenőrzése.....	429
7.1. A hatósági felügyelet.....	429
7.2. Jövedéki ellenőrzés	430
7.3. Adóellenőrzés.....	430
8. Jogkövetkezmények	431
8.1. Adóbírság.....	431
8.2. Mulasztási bírság	432
8.3. Jövedéki bírság.....	432
8.4. Intézkedések.....	433
8.4.1. Lefoglalás.....	433
8.4.2. Elkobzás.....	433
8.4.3. Üzletbezárás.....	434
Felhasznált irodalom	434

16. FEJEZET (Magony Krisztina – Demeter Zsuzsa)

A magyar adóharmonizáció főbb állomásai, további törekvései

– a forgalmi és jövedéki adók területén	437
FORGALMI ADÓ.....	437
1. Történeti áttekintés.....	437
2. Magyarország csatlakozási szerződésében rögzített eltérések	439
3. A 2006/112/EK tanácsi irányelv tagállami mozgásteret biztosító rendelkezései	440
3.1. Derogációs kérelem	440
3.2. Adókulcsok	440
3.3. Levonási tilalmak.....	442
3.4. Értékhatárok.....	443
3.5. EU-n kívüli állam és a tagállam közötti adóztatási jogkör	443
4. Az Áfa Bizottság szerepe	444
5. Az áfa jövőjével kapcsolatos közösségi szintű célkitűzések.....	445
5.1. Egyszerűbb áfarendszer	445
5.2. Hatékonyabb áfarendszer.....	446
5.3. Szilárdabb áfarendszer	447
JÖVEDÉKI ADÓ	447
6. A jövedékiadó-harmonizáció további lépései.....	447
6.1. A horizontális irányelv	448
6.2. Az energiaadó-irányelv aktuális felülvizsgálata	449
6.3. Az alkoholok adóztatása	450

6.3.1. Denaturálás	450
6.3.2. A Bérfőzés derogációja	451
6.3.3. Magánfőzés	451
6.3.4. Alkoholtermékek adómértéke	452
6.4. A dohánygyártmányok adóztatása.....	452
Felhasznált irodalom	452

17. FEJEZET (Varga Árpád)

Az adóigazgatás alapjai, az adózás rendjéről szóló törvény szabályai.....	453
1. Alapelvek.....	453
1.1. A megkülönböztetés nélküli eljárás elve.....	453
1.2. Tájékoztatási kötelezettség	454
1.3. A méltányos eljárás elve.....	454
1.4. Szerződések, ügyletek minősítése.....	454
1.5. Rendeltetészerű joggyakorlás.....	454
1.6. Törvénybe vagy jó erkölcsbe ütköző magatartás adóztatása	455
2. A törvény hatálya.....	455
2.1. Területi hatály	455
2.2. Tárgyi hatály	455
3. Az adózó.....	456
3.1. Képviselő	456
4. Adóhatóságok.....	457
5. Egyes adókötelezettségek.....	457
5.1. Bejelentés	457
5.2. Nyilvántartásba vétel	458
5.3. Adómegállapítás.....	458
5.4. Bevallás.....	459
5.5. Az adó megfizetése	460
5.6. Bizonylatok, könyvvezetés, nyilvántartás.....	460
6. Adóitók.....	461
6.1. Az adóitók felhasználása.....	461
7. Ellenőrzés.....	461
7.1. Az ellenőrzés fajtái.....	462
7.2. Az ellenőrzés folyamata	464
7.3. Az ellenőrzés megindítása, lefolytatása	466
7.4. Az adózó jogai és kötelezettségei	467
7.5. Az adóhatóság jogai és kötelezettségei	468
7.6. Az ellenőrzés befejezése	469
8. Hatósági eljárás	469
8.1. Utólagos adómegállapítás	469
8.2. Az adó soron kívüli megállapítása	470
8.3. Az adó feltételes megállapítása.....	471

8.4. A szokásos piaci ár megállapítása	472
9. Jogkövetkezmények	472
9.1. Késedelmi pótlék	472
9.2. Önellenzési pótlék	473
9.3. Adóbírság	473
9.4. Mulasztási bírság	474
9.5. Intézkedések.....	475
10. Jogorvoslatok	475
11. Fizetési halasztás, részletfizetés, adómérséklés.....	477
12. Végrehajtás.....	478
12.1. Eljáró hatóságok.....	478
12.2. Végrehajtható okirat.....	479
12.3. A Végrehajtási eljárás megindítása	479
12.4. Átvezetés és visszatartási jog.....	480
12.5. Az egyes végrehajtási cselekmények	480
12.6. Jogorvoslat a végrehajtási eljárásban.....	481
12.7. Behajthatatlan adótartozás nyilvántartása.....	481
13. Elévülés	481
Felhasznált irodalom	482
18. FEJEZET (Varga Árpád)	
Adóhatóságok	483
1. Adóhatóságok felügyelete	483
2. Nemzeti Adó- és Vámhivatal	484
2.1. A NAV feladatköre	486
2.2. A NAV adóztatási szerve.....	487
2.2.1. Alsófokú adóigazgatási szervezet	488
2.2.2. Középfokú adóigazgatási szervezet.....	488
2.3. A NAV vámszerve.....	489
2.3.1. Alsófokú vámigazgatási szerv	490
2.3.2. Középfokú vámigazgatási szerv	492
3. Önkormányzati adóhatóság.....	493
3.1. Helyi adók.....	493
3.2. Gépjárműadó.....	494
3.3. Ebrendészeti hozzájárulás.....	495
3.4. Kormányhivatal mint adóhatóság	495
4. Együtműködés az adóhatóságok között	495
Felhasznált irodalom	496

III. RÉSZ: TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁSI PÉNZÜGYEK

19. FEJEZET (Novoszáth Péter)

A társadalombiztosítás közpénzügyi (gazdasági) vonatkozásai.....	497
1. Bevezetés.....	497
2. Az egészségügyi és az állami nyugdíjrendszer észlelt minősége.....	497
3. A pénzügyi és gazdasági válság többdimenziós hatásai a társadalombiztosítási alapok működésére	500
4. A társadalombiztosítási rendszerek előtt álló legfontosabb kihívások.....	505
4.1. A társadalombiztosítási rendszerek fiskális fenntarthatóságának biztosítása	506
4.2. A nők, a fiatalabb és idősebb munkavállalók, a munkaképes inaktívak, a mélyszegénységben élők, a romák munkaerő-piaci részvételének növelése.....	508
4.3. Az egészségügyi rendszerek fenntarthatóságának biztosítása	510
4.4. A nyugdíjrendszerek pénzügyi fenntarthatóságának biztosítása.....	513
4.5. A nyugellátások értékének megfelelő szinten tartása.....	514
4.6. Nyugdíjreformok szükségessége az Európai Unióban	516
5. A 2010 után az egészségügyi és a nyugdíjrendszer területén, Magyarországon végrehajtott reformok legfőbb jellemzői	517
5.1. Az egészségügyi rendszer konszolidációja	517
5.2. A négypilléres magyar nyugdíjrendszer átalakítása	521
Felhasznált irodalom	529

20. FEJEZET (Lóránt Szabolcs)

A társadalombiztosítás jogi szabályozása, a járulékok rendszere, főbb fajtái	531
1. Alapelvek.....	531
1.1. Biztosítási kötelezettség.....	531
1.2. Társadalmi kockázatközösség.....	532
1.3. Biztosítási elv és társadalmi szolidaritás.....	532
1.4. Állami felelősség	532
2. Társadalombiztosítási ellátások.....	532
3. Biztosítottak, biztosítással járó jogviszonyok	533
3.1. Biztosítottak	533
3.2. Nem biztosítottak	535
3.3. A biztosítás időtartama, többes biztosítás	536
4. A tb-ellátások fedezetét biztosító járulékok	536
5. Járulékalap.....	537
5.1. Járulékalapot képező jövedelmek	537
5.2. Járulékalapot nem képező jövedelmek	537
5.3. Önfoglalkoztatók járulékalapja.....	538
6. Járulékkedvezmények	539

6.1. Mentesség egyes tb-járlékok alól.....	539
6.2. Családi járulékkedvezmény	539
7. Nem biztosítottak	540
7.1. Egészségügyi szolgáltatásra jogosultak	540
7.2. Baleseti ellátásra jogosultak	541
7.3. Nyugdíjra szerződők	541
8. Nyilvántartás, bevallás, bejelentés	542
9. Nemzetközi tb-ügyek, európai uniós előírások	543
10. Szociális hozzájárulási adó	544
10.1. Adóalanyok	545
10.2. Adófizetéssel járó jogviszonyok	545
10.3. Adóalap	546
10.4. A szociális hozzájárulási adó és a tb-járlék összefüggései.....	548
10.5. Adókedvezmények.....	548
11. Egyéb járulékok.....	550
12. Egészségügyi hozzájárulás.....	550
12.1. Magánszemélyeket terhelő 14 százalékos eho.....	551
12.2. Magánszemélyeket terhelő 6 százalékos eho.....	551
12.3. Kifizetői százalékos eho.....	552
Jogszabályjegyzék	552

21. FEJEZET (Prugberger Tamás – Barta Judit)

A foglalkoztatói kiegészítő nyugdíj megszervezésének és finanszírozásának

útjai az Európai Gazdasági Térség államaiban és Magyarországon	553
1. Bevezetés.....	553
2. A foglalkoztatói nyugdíjrendszer előzménye	555
3. Az üzemi kiegészítő nyugdíjrendszerek fő formái.....	557
4. A magán-nyugdíjpénztári rendszer mint a kiegészítő nyugdíj sikertelen magyar kísérlete	559
5. A magyar foglalkoztatói nyugdíj jellemzői	560
6. Az alap- és a kiegészítő társadalombiztosítás állami részvételű önkormányzati alapon, beépítve az államháztartásba és a költségvetésbe.....	563
Felhasznált irodalom	566

IV. RÉSZ: AZ ÁLLAMHÁZTARTÁS OPERATÍV PÉNZÜGYI MENEDZSMENTJE

22. FEJEZET (Dancsó József)

A Magyar Államkincstár szerepe a közszféra pénzügyi menedzsmentjében	567
1. A Magyar Államkincstár tevékenysége.....	567
2. A közszféra operatív pénzügyi menedzsmentje (pénzforgalma).....	570
2.1. Az államháztartás körében nyújtott pénzforgalmi szolgáltatások.....	570
2.2. Kincstári forint- és devizaszámla-vezetés.....	571

2.3. Készpénzforgalom	572
2.4. Valutaforgalmazás	572
2.5. Kincstári kártya	572
2.6. Állampapír-forgalmazás és Kincstári Start-értékpapírszámlák	573
2.7. Hatósági letétkezelés	574
3. Kincstári költségvetés, elemi költségvetés	574
3.1. Likviditási terv	575
3.2. Kincstári előirányzat-nyilvántartás	576
3.3. Előirányzatok módosítása, átcsoportosítása	577
3.4. Intézményi saját hatáskörű módosítás	578
3.5. Intézményfinanszírozás	578
3.6. Közteher-befizetési kötelezettség teljesítése	580
3.7. A kincstári ügyfélkörön kívülre irányuló nagy összegű átutalások előzetes bejelentési kötelezettsége	580
3.8. Kincstári körön, illetve Kincstáron kívüli számlák forgalmának kincstári bejelentése	581
3.9. Tartozásállomány	582
3.10. EAdat rendszer	582
3.11. Kincstári költségvetési jelentés – időközi költségvetési jelentés	582
4. Az önkormányzati rendszer finanszírozási és pénzforgalmi rendje, valamint a támogatások ellenőrzése	583
4.1. Nettó körü és nettó körön kívüli támogatások utalása	583
4.1.1. Nettó finanszírozás	584
4.1.2. Nettó körön kívüli, bruttó finanszírozás	584
4.2. Az Önkormányzatok számlavezetése	585
4.3. Adatszolgáltatások, nyilvántartások	585
4.4. Önkormányzatok gazdasági helyzetének változása	585
4.5. Önkormányzatok eladósodásának kontrollja	586
4.6. Önkormányzati alrendszeren kívüli feladatellátás	587
4.7. Felülvizsgálati és ellenőrzési tevékenység, hatósági feladatok	587
Felhasznált jogforrások	589

23. FEJEZET (Fömötör Barna – Nagy Róza – Pere Andrea)

A Magyar Nemzeti Bank államháztartási pénzforgalmat érintő feladatai.....	591
1. Áttekintés a jegybankokról	591
2. A Magyar Nemzeti Bank jogállása, kapcsolata más szervekkel a jegybank-tv. alapján.....	592
2.1. A jegybank jogállása, alapítására vonatkozó szabályok összefoglalása	592
2.2. Az államháztartás működésének célja és ebben a jegybank szerepe	593
2.3. A Magyar Nemzeti Bank kapcsolata az államháztartással általában	593
2.4. A monetáris finanszírozás tilalma	594
2.5. Nyílt piaci műveletek.....	595

2.6. Az „állam ügynöke”	595
3. A Magyar Nemzeti Bank pénzforgalmat érintő feladatai	596
4. Kincstári Egységes Számla és devizaszámla	597
5. Nemzetközi kitekintés	597
5.1. A jegybank és az államháztartás kapcsolatának történeti áttekintése	597
5.1.1. A kelet-európai fejlődés közös jellemzői	598
5.1.2. A nyugat-európai fejlődés közös jellemzői	600
5.1.3. További kitekintés	601
5.2. Európai Unió események napjainkban (2014 és 2015 fordulója)	603
Felhasznált irodalom	606

24. FEJEZET (Huszi Ernő)

Seigniorage – a költségvetés és a jegybank sajátos kapcsolata	607
Irodalomjegyzék	610

V. RÉSZ: ÖNKORMÁNYZATI ÉS LOKÁLIS KORMÁNYZATI GAZDÁLKODÁS

25. FEJEZET (Gasparics Emese – Horváth Erika – Lentner Csaba)

A magyar önkormányzati rendszer gazdasági irányítása és koordinációja	611
1. A magyar önkormányzatiság fejlődéstörténetének főbb gazdasági vonatkozásai	611
2. Az önkormányzatok gazdálkodásának jogi-szabályozási környezete	613
2.1. Az önkormányzatok feladatai	614
2.2. Az önkormányzatok feladatellátáshoz kapcsolódó vagyona	617
2.3. Az önkormányzati költségvetés tervezése	618
2.4. A költségvetés végrehajtása, főbb számviteli-bizonylati szabályai	620
2.5. Éves költségvetési beszámoló (zárszámadás)	624
2.6. Az önkormányzatok gazdálkodásának sajátos szabályai	626
2.7. Az államháztartás önkormányzatokra vonatkozó információs rendszere	627
3. A Kormányzati, illetve miniszteriális felelősség az önkormányzatokért	628
3.1. Főbb szabályozási keretek	628
3.2. Miniszterek feladat- és hatáskörei az önkormányzatokért	629
3.3. A belügyminiszter feladat- és hatásköre az önkormányzatokért	630
Felhasznált irodalom	636

26. FEJEZET (Lentner Csaba)

Önkormányzatok pénzügyi konszolidációja és működőképes

állapotban tartásuk eszközrendszere	637
1. Rendszertani bevezetés	637
2. A rendszerváltozás utáni gazdasági folyamatok az önkormányzatoknál	639
3. Az önkormányzati adósság elleni harc az Állami Számvevőszék munkájában	641

4. Konszolidációs kényszerek	642
5. Az önkormányzati adóssághozzájárulás folyamata és néhány elméleti összefüggése	645
6. Az újraeladósodás veszélyei és megakadályozásának eszközei.....	651
Felhasznált irodalom	655

27. FEJEZET (Berczik Ábel – Hopka Viktória – Kecskés Ádám – Peresztegi Gergely)

Az önkormányzatok megújult szerepe a közfeladatok ellátásában és ennek

gazdasági és finanszírozási alapjai	657
1. Előzmények, áttekintés	657
2. A megyei önkormányzatok feladatainak újradefiniálása.....	660
3. A települési önkormányzatok új közfeladatrendszerével kapcsolatban a gazdasági alapokra vonatkozó általános szabályozás.....	662
4. Az önkormányzatok által ellátott főbb közszolgáltatások átalakítása, a megújult ágazati feladatrendszer	664
4.1. Egészségügy.....	664
4.2. Igazgatás, általános önkormányzati ügyek	664
4.3. Köznevelés.....	665
4.4. Szociális és gyermekvédelem	666
4.5. Közművelődés, kultúra	667
5. Az önkormányzatok költségvetési gazdálkodására vonatkozó egyes szabályok	667
5.1. A költségvetési gazdálkodással kapcsolatos egyes szabályok	667
5.2. Költségvetési bevételek és kiadások.....	669
6. Az önkormányzatok finanszírozása.....	672

28. FEJEZET (Berczik Ábel – Hetei Tibor – Vig Gyula)

A központi költségvetési szervek, ezen belül a kormányhivatalok

és a járási hivatalok és a járási hivatalok gazdálkodásának szabályozása.....	677
1. A költségvetési szervekről általánosságban	677
2. A költségvetési szervek, ezen belül a fővárosi és megyei kormányhivatalok irányítása	678
3. A központi költségvetési szervek tevékenységi köre	681
4. A központi költségvetési szervek gazdálkodási tevékenységei.....	681
5. A költségvetési szerv szervezete, vezetése, a gazdasági szervezet	682
6. A kormányhivatalok szervezete, vezetése és gazdasági szervezete	687
7. A központi költségvetési szervek tervezési feladatai	688
8. A központi költségvetési szerv költségvetésének megállapítása.....	692
9. A központi költségvetési szerv költségvetésének végrehajtása.....	694
9.1. Az előirányzatok megváltoztatása	694
9.2. Az előirányzatok megváltoztatása irányító szervi hatáskörben	696
9.3. Az előirányzatok megváltoztatása a költségvetési szerv hatáskörében	697

9.4. A kötelezettségvállalás, a pénzügyi ellenjegyzés	699
Felhasznált irodalom	702

29. FEJEZET (Gregóczki Etelka)

A helyi adók és a gépjárműadó – a helyi adók tervezése, beszédése,

gazdasági szerepe	703
1. Történelmi előzmények.....	703
2. A helyi adók általános jellemzői	704
3. A helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény általános rendelkezései	705
4. Vagyoni típusú adók.....	708
4.1. Az építményadó	709
4.2. Telekadó	711
5. Kommunális jellegű adók	711
5.1. Magánszemély kommunális adója.....	711
5.2. Idegenforgalmi adó	712
6. A helyi iparüzési adó	716
7. Gépjárműadó	720
8. Az önkormányzati adóhatóság által végzett ellenőrzés.....	724
9. A helyi adók nyilvántartása	726
9.1. Információszoolgáltatási, -közzétételi rendszer.....	727
10. A költségvetési támogatáshoz kapcsolódó beszámítás gyakorlata.....	728
Felhasznált irodalom	730

VI. RÉSZ: OPERATÍV ÁLLAMHÁZTARTÁSI MENEDZSMENT

30. FEJEZET (Printz János)

A költségvetési gazdálkodás és a beszámolás megbízhatóságának ellenőrzése	731
1. Bevezetés.....	731
2. A költségvetési szervek gazdálkodásának alapvetései	732
3. A költségvetési ellenőrzés	735
3.1. A költségvetési gazdálkodás ellenőrzésének főbb területei, témakörei	735
3.2. A költségvetési ellenőrzés típusai	736
4. A költségvetési szervek belső kontrollrendszere	737
4.1. Kontrollkörnyezet	739
4.2. Kockázatkezelés	743
4.2.1. A kockázatkezelés fázisai.....	743
4.3. Kontrolltevékenységek	745
4.4. Információ és kommunikáció	746
4.5. Nyomon követés (monitoring).....	747
4.5.1. A belső ellenőrzés	747
4.5.2. A belső ellenőrzés általános modellje	751
4.5.3. A belső ellenőrzés funkcionális függetlensége	753

5. A belső kontrollok megszervezésének szintjei az államháztartásban.....	754
5.1. Fejezetek, központi költségvetési szervek belső kontrollja	754
5.2. A belső kontrollok sajátosságai az önkormányzati szférában	754
6. Az államháztartás szervezetei könyvvizsgálatának helyzete és sajátosságai.....	755
6.1. Az államháztartás könyvvizsgálatára vonatkozó nemzetközi követelmények, irányelvek	757
6.2. Az államháztartás új számviteli rendszerének hatása a könyvvizsgálatra és általában az ellenőrzésekre	758
6.3. Az éves költségvetési beszámoló részei.....	759
6.4. A költségvetési beszámoló mint az elemzések, értékelések információs bázisa.....	760
Felhasznált szakirodalom	761

31. FEJEZET (Lentner Csaba)

A vállalkozás folytatása számviteli alapelvének érvényesülése közüzemi szolgáltatóknál és a költségvetési rend szerint gazdálkodóknál – magyar,

európai jogi és eszmetörténeti vonatkozásokkal	763
1. Rendszertani felvezetés	763
2. A vállalkozás folytatása alapelvének értékelése a nemzetközi és hazai szabályozás tükrében	764
3. A vállalkozás folytatása alapelvének fontossága a közüzemi szolgáltatóknál és a költségvetési rend szerint gazdálkodóknál.....	767
4. A támogatáspolitikai szabályozása az európai jogban.....	770
5. Eszmetörténeti vonatkozások az állami támogatások és a támogatás nélküli vállalati működés fenntartása kapcsán.....	772
6. A közüzemi szolgáltatások hatósági árszabályozásáról	774
7. Hatósági árszabályozás, illetve közüzemi szolgáltatóknál a vállalkozás folytatása alapelvének érvényesülése	777
8. Új trendek a költségvetési rend szerint gazdálkodók számviteli szabályozásában	778
1. melléklet. A rezsicsökkentések által érintett jogszabályok, illetve a hatósági árszabályozást biztosító törvények felsorolása	781
Felhasznált irodalom	782

32. FEJEZET (Farkas Szilveszter – Zsugyel János)

Public management	785
1. Az állami beavatkozás céljai és eszközei	785
1.1. Az állami beavatkozás legitimitására vonatkozó nézetek	785
1.2. Az állami beavatkozások kulcsterületei és ezek jellemzői	786
1.2.1. Szabályozás.....	786
1.2.2. Forrásteremtés és -újraelosztás	786

1.2.3. Közszolgáltatások nyújtása.....	786
1.2.4. Fejlesztéspolitika	787
1.2.5. Többszintű kormányzás	787
1.3. Az állami szerepvállalás átalakítására vonatkozó reformtörekvések	788
1.3.1. Reformtörekvések a közszektorban	788
1.3.2. Az új közszolgálati menedzsment (New Public Management)	789
2. A közszolgálati menedzsment eszköztárának alkalmazása a közszektor átalakítási folyamatában	790
2.1. Stratégiaalkotás a közszektorban	791
2.2. A költségvetési tervezés	792
2.3. Teljesítménymérés és -értékelés.....	794
2.3.1. Bevételi mutatók	795
2.3.2. Inputadatok	795
2.3.3. Eredmény- és hatásmutatók (output, outcome)	795
2.3.4. Egyéb mutatók	796
2.4. A hatékonyság és hatásosság mérése a közszektorban	796
3. A közszektor átalakítására vonatkozó nemzetközi és hazai tapasztalatok	798
3.1. A közszektor átalakításának tényezői.....	799
3.1.1. A külső tényezők.....	799
3.1.2. A belső források	799
3.1.3. Az átalakítás folyamata.....	799
3.1.4. Az akadályozó tényezők	800
3.1.5. A sikeres átalakítás alapvető tényezői	800
3.2. A közszektor átalakításának gyakorlata az OECD-országokban	801
3.3. A közszektor átalakítására irányuló magyarországi tapasztalatok értékelése.....	802
3.3.1. A 2006. évi államreform-elképzelések	803
3.3.2. A közszektor átfogó átalakítása a 2010. évi kormányváltást követő időszakban.....	804
Felhasznált irodalom	805

33. FEJEZET (Auer Ádám)

Corporate governance az állami vagy önkormányzati részvétellel működő gazdálkodó szervezetek esetében.....	807
1. A felelős társaságirányítás (corporate governance) fogalma.....	807
1.1. A corporate governance kialakulása: a szabályozott piacon (tőzsdén) jegyzett gazdasági társaságok.....	808
1.2. A szabályozott piacon nem jegyzett gazdálkodó szervezetek felelős társaságirányítási szempontból.....	810
1.3. Az állam részvételével működő gazdálkodó szervezetek	811
2. Az állami vagy önkormányzati részvétellel működő gazdálkodó szervezetek rendszertani elhelyezése	813

3. Az MNV Zrt. corporate governance ajánlásai	816
3.1. Az ajánlások helye a magyar felelős vállalatirányítási követelmények között	817
3.2. A felelős vállalatirányítási követelmények jogi minősítése	818
3.3. A Felelős Vállalatirányítási Ajánlások javaslati	819
3.3.1. Az ajánlás hatálya, alanya	821
3.3.2. A társaság szervezeti rendszere	821
3.3.3. Az állam tulajdonosi szerepvállalása	821
3.3.4. A társaságok ellenőrzése	822
3.3.5. Személyzeti politika és összeférhetetlenségi szabályok	823
3.3.6. Átláthatóság és nyilvánosságra hozatal	824
4. Befejezés	824
Felhasznált irodalom	825

34. FEJEZET (Zéman Zoltán – Tóth Antal)

Az önkormányzatok és közüzemi vállalatok teljesítményértékelése.....	829
1. Az önkormányzat – mint vállalkozás és mint közigazgatási szervezet – gazdálkodásának értékelése.....	829
1.1. Az önkormányzati vállalatok pénzügyi helyzetének, teljesítményének értékeléséhez használatos főbb mutatók	832
1.1.1. A pénzügyi helyzet vizsgálata.....	833
1.1.2. A jövedelemhelyzet vizsgálata.....	835
1.1.3. Jövedelmezőségi mutatók	837
1.1.4. Fedezeti mutatók.....	839
1.2. A főbb mutatók értelmezésének összehasonlítása a vállalati (önkormányzati tulajdonú), illetve a közigazgatásban működő önkormányzatok teljesítményének értékelésében	840
1.3. Értékelzési módszerrel történő teljesítménynövelés a közüzemi szolgáltató szervezeteknél	845
1.3.1. Alapvetések az értékelzés módszeréről.....	845
1.3.2. Egy önkormányzati közüzemi vállalat szolgáltatásának értékeléssel történő teljesítménynövelésének standard követelményei	847
Felhasznált irodalom	852
A kötet szerzői, lektorai	855

21. FEJEZET

A FOGLALKOZTATÓI KIEGÉSZÍTŐ NYUGDÍJ MEGSZERVEZÉSÉNEK ÉS FINANSZÍROZÁSÁNAK ÚTJAI AZ EURÓPAI GAZDASÁGI TÉRSÉG ÁLLAMAIBAN ÉS MAGYARORSZÁGON

PRUGBERGER TAMÁS – BARTA JUDIT

1. BEVEZETÉS

A népesség elöregedése és annak várható negatív társadalmi, gazdasági hatásai¹ elleni küzdelem, valamint a munkavállalók mobilitásának elősegítése a közösségi jogalkotás figyelmét az államit kiegészítő nyugdíjrendszerek felé fordította. Az EU az állami nyugdíjrendszerek szabályozásába nem avatkozik bele, csak közvetetten, finanszírozási szempontból foglalkozik azokkal.

Az EU nyugdíjpolitikájában központi kérdés az *államadósság csökkentése, a termelékenység, a foglalkoztatás növelése – különösen az idősebb munkavállalók esetében – és a szociális biztonsági rendszerek megreformálása, hogy annak kiadásai ne terheljék túl a költségvetést.*

Az Európai Bizottság 2010 júliusában adta közre a *megfelelő, fenntartható és biztonságos európai nyugdíjrendszerek felé vezető útról szóló Zöld Könyvet.* Ebben európai szintű vitát indított a nyugdíjrendszerek előtt álló legfontosabb kihívásokról, valamint a megfelelő megoldások kereséséről.

Európa jelentős demográfiai válsággal néz szembe, hosszabbodik a várható élettartam, az utóbbi 50 évben ez mintegy 5 évvel nőtt, előrejelzések szerint 2060-ra újabb mintegy 7 éves növekedés következhet be. A születések alacsony számával együtt ez a jelenség a népesség korösszetételének drámai változásához fog vezetni, a társadalom elöregszik. Egyik hatásaként az *időskori függőségi ráta*² meg fog kétszereződni: míg jelenleg minden egyes, 65 évesnél idősebb személyre, uniós átlag szerint, négy munkaképes korú

1 A munkaképes korosztályok létszámának csökkenésével egyes arányban lesz kevesebb az állami nyugdíjalapba befizetett hozzájárulások összege. A felosztó-kirovó elven működő állami nyugdíj finanszírozása esetén, ez azt jelenti, kevesebb bevételből kell a folyó nyugdíjak kifizetését megoldani. Ha nem elég a bevétel, azt pótolni kell, a költségvetés terhére történő kiegészítésnek azonban az EU-elvárások határt szabnak. Egyik megoldás: növelni a befizetéseket. Másik megoldás: csökkenteni kell a kifizetéseket. Ez többféleképp lehetséges; pl. a nyugdíjas periódus rövidítésével, azaz a nyugdíjkorhatár emelésével, a nyugdíjrendszeren belüli kedvezmények megvonásával (korengedményes, kord kedvezményes nyugdíj stb.), profiltisztítással, a kezdő nyugdíjak összegének csökkentésével, a már folyósított nyugdíjak emelésének mérséklésével. Ez utóbbi kettő, amit a legtöbb közgazdász elsődleges megoldásként javasol. Tehát kevesebb állami nyugdíj, akár reálérték-vesztés, ami felveti a kiegészítő nyugdíj szükségességét.

2 Időskori függőségi ráta a 65 év feletti népesség aránya a munkaképes korú (rendszerint 15–64 év közöttiek) népességhez viszonyítva.

személy jut (a magyarországi helyzet ettől rosszabb), 2060-ra már csak ketten jutnak minden 65 éven túli személyre.³ A csökkenő nyugdíjbefizetések mellett növekednek a nyugdíjkiadások, reformok nélkül az állami nyugdíjalapok egyre nagyobb mértékben fogják igényelni az állami költségvetés támogatását, aminek az EU ugyanakkor korlátot állít, nem növekedhetnek drasztikusan az állami nyugdíjkiadások, így a nyugdíjak sem. Prioritás viszont, hogy a polgárok a jövőben is megfelelő és fenntartható nyugdíjjövedelemben részesüljenek, mert az egyre növekvő számú nyugdíjas korosztály fogja kitenni a fogyasztói társadalom zömét, a gazdasági növekedés, ezzel együtt a gazdasági stabilitás fenntartásához pedig megfelelő fogyasztás szükséges.

Ezen elvárásoknak való megfelelés állítja fókuszba a kiegészítő nyugdíjrendszereket. A jövőben a nyugdíjrendszerek második pillérének, ezen belül a foglalkoztatói nyugdíjrendszereknek a szerepe megváltozik – ez eddig leginkább abban állt, hogy az állam által nyújtott, az aktívkorai jövedelemhez képest 60–80%-os nyugdíjat az aktívkorai életszínvonalra egészítette ki, azaz a nyugdíjazás előtti jövedelemszintet biztosította – figyelemmel az állami nyugdíjrendszerek által nyújtott várhatóan csökkenő szolgáltatásokra az *öregkori létfenntartáshoz szükséges jövedelem második forrásává válik*. Az Európai Bizottság által 2012. február 16-án „A megfelelő, biztonságos és fenntartható európai nyugdíjak menetrendje” címmel elfogadott *Fehér Könyv* hangsúlyozza a *foglalkoztatói nyugdíjrendszerek fokozódó kiegészítő szerepét*.⁴

A szocialista rendszerváltás és államosítás traumáját elkerülő EGT-államokban, a kiegészítő nyugdíjrendszerek súlypontja, hagyományosan, a foglalkoztatói kiegészítő nyugellátáson van, ezért is születhetett meg 2003-ban a foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézmények tevékenységéről és felügyeletéről szóló 2003/41/EK irányelv, majd 2012-ben rögzítésre került, a szociális biztonsági rendszerekre egyre fokozódó nyomás nehezedik, a *jövőben nagyobb szerep jut majd ezért a kiegészítő rendszereknek, így a foglalkoztatói nyugdíjnak, melyet szükséges közösségi szinten támogatni*.

Az irányelv az olyan nyugellátást szolgáltató intézményekre vonatkozik, amelyek jogi formájuktól és elnevezésüktől függetlenül *tőkefedezeti/várományfedezeti*⁵ alapon működnek, nem tartoznak az első pillér *felosztó-kirovó finanszírozású*⁶ állami rendszere alá, és

3 A fejlett társadalmak előregedésével járó társadalmi, gazdasági problémákat taglalja SCHIRRMACHER, 2007.

4 L. bővebben: BARTA, 2013.

5 A *tőkefedezeti finanszírozásnál* a szolgáltató beszedi az aktív biztosítottaktól a nyugdíj-hozzájárulást (járulékot), az így befolyt pénzt a folyó évben nyugdíjba vonultak tárgyévi nyugdíjával csökkentve tartalékolja, majd az elkövetkező években ennek a tartaléknak és befektetési hozamainak fokozatos felhasználása révén fedezi a tárgyévi nyugdíjazottak ellátását. A *tőkefedezeti finanszírozás* tehát tartaléktőkét gyűjt. A *tőkefedezeti rendszerben* a kifizetés, a nyugdíj nagysága a szerződésben nincs előre meghatározva, azt a befizetések nagysága, a befizetés időtartamának hossza, valamint a befizetés befektetési hozamainak nagysága határozzák majd meg. A kockázatokat a biztosítottak viselik. A *várományfedezeti rendszer* a tőkefedezeti rendszer változata, itt is meghatározott, hosszabb idejű tőkefelhalmozás történik, a befizetett hozzájárulásokat összegyűjtik és befektetik. A kockázatokat viszont e rendszerben nem a biztosítottak, hanem a nyugdíjat garantáló (szolgáltató, munkáltató) viseli. A várományfedezeti rendszerben előbb történik meg a szolgáltatás meghatározása, azaz előre, szerződésben meghatározott a később fizetendő nyugdíj nagysága, és ennek fedezetére, biztosítására állapítják meg a befizetések, hozzájárulások nagyságát. Amennyiben a felhalmozott tőke nem elegendő a nyugdíj kifizetésére (pl.: a rossz befektetés miatt) a hiányt a nyugdíj összegét garantáló (szolgáltató, munkáltató) saját vagyona terhére kell biztosítani.

6 A *felosztó-kirovó finanszírozás* (más néven PAYG-nek nevezik = pay as you go), folyó kiadásokat folyó bevételekből fedez. Az adott évben befolyt befizetésekből fedezi az adott évben felmerülő nyugdíjkiadásokat. A rendszer tartalékokat nem képez, nem fektet be. Alapjaiban az aktív munkavállalók finanszírozzák a rendszert.

céljuk a keresőtevékenységgel összefüggésben történő nyugellátás biztosítása szerződés vagy kollektív megállapodás alapján. Az irányelv nem vonatkozik azokra a vállalatokra, amelyek alkalmazottaik nyugellátásának kifizetésére „book reserve”⁷ rendszereket alkalmaznak.

Az irányelv kötelező implementálásának következményeként fogadta el a magyar törvényalkotó a *foglalkoztatói nyugdíjról és intézményeiről szóló 2007. évi CXVII. törvényt (Fnytv.)*, mely alapján 2008-tól van elvi lehetőség foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató alapítására. Az új lehetőség iránti kezdeti passzivitást lassan beinduló érdeklődés váltotta fel, melynek egyik lépéseként megalakult az első ilyen nyugdíjintézmény Magyarországon.⁸

Az érdeklődést a továbbiakban a politika és a pénzügyi mutatók változása miatti törvénykezés hatása élénkítette: a Nyugdíjreform és Adósságcsökkentő Alapról, és a szabad nyugdíjpénztár-választás lebonyolításával összefüggő egyes törvénymódosításokról szóló 2010. évi CLIV. törvény, majd a Magyarország gazdasági stabilitásáról szóló 2011. évi CXCV. törvény rendelkezései alapjaiban gyengítették meg a magán-nyugdíjpénztári rendszert.⁹ A kötelező tagság és a kötelező magán-nyugdíjpénztári tagdíjfizetést megszüntetése, továbbá a két lépcsőben is biztosított visszalépés a „tisztán” állami nyugdíjrendszerbe, megtette a maga hatását, a magán-nyugdíjpénztári tagok létszáma drasztikusan lecsökkent, emiatt több pénztár megszűnt.¹⁰

A *magán-nyugdíjpénztári rendszer összezsugorodása, az EU kiegészítő nyugdíjrendszereket, ezen belül a foglalkoztatói nyugdíjrendszert támogató politikája okából felértékelődhet a foglalkoztatói nyugdíjrendszer hazánkban*. Látva azt, hogy eddig Magyarországon egyetlen ilyen intézmény jött létre, a magyar állam, mint az egyik legnagyobb munkáltató részéről is felmerült már foglalkoztatói nyugdíjintézmény alapításának gondolata.¹¹

2. A FOGLALKOZTATÓI NYUGDÍJRENDSZER ELŐZMÉNYE

Megítélésünk szerint a foglalkoztatási nyugdíjrendszer a II. világháború után a nyugat-európai államok többségében kiegészítő nyugdíjként bevezetésre került üzemi nyugdíjbiztosításnak egy kissé átalakított formája. Az 1950-es években több ILO-egyezmény született arról, hogy a kötelező állami nyugdíj mellett olyan kiegészítő nyugdíjbiztosítás jöjjön létre, amelyben járulékfizetéssel a szociális partnerek, nevezetesen a szakszervezetek és azok szövetségei, valamint a munkáltató szövetségek is részt vesznek. Ez vezetett el az

7 *Book reserve nyugdíjfinanszírozás* esetén a munkavállalók ígért nyugdíjának fedezetét a munkáltató saját gazdálkodása keretei között könyveli, erre mérlegében elkülönült tartalékot képez. Egyes eszközöket a finanszírozási előnyök miatt külön számlákon tarthatnak, de ettől ezek még a munkáltató vagyonához tartoznak. Nincs tehát a munkáltató vagyonától elkülönült nyugdíjalap vagy nyugdíjtartalék.

8 QUAEATOR Foglalkoztatói Nyugdíjszolgáltató Zrt.

9 L. bővebben: BARTA, 2011a; 2011b.

10 A magánnyugdíjpénztárak 3 milliót meghaladó taglétszáma 2011 végére 99 299 főre, 2012. március végére 74 400 főre apadt.

11 http://hvg.hu/gazdasag/20131118_Uj_nyugdigpenzterar_alapitana_az_allam/

üzemi biztosítás intézményének kialakításához, amelyhez mintaként a különböző munkás és szakmai nyugdíjpénztárak szolgáltak. E pénztárak működéséhez, a munkáltatók járulékfizetésén kívül, még a munkavállalók és a különböző szakmai szervezetek, szakmai kamarák részéről is történtek befizetések. Ilyenek voltak a Vasutasok nyugdíjpénztára, a nagyobb gyárak üzemi munkáspénztárai, és a különböző szakmai, orvosi ügyvédi és mérnöki nyugdíjpénztárak, amelyek megalakításában jelentős mértékben közreműködtek, anyagi forrásokkal is, a szakmai kamarák. E pénztárak megalakulására a nyugat-európai államok egy részében már az I. világháború előtt sor került, a két világháború közötti időszakban pedig gyorsan és eredményesen felfejlődtek és virágoztak. A II. világháború alatt azonban legtöbbjük a nyugat-európai államokban is tönkrement. Ingatlan vagyonaik jelentős része megsemmisült, értékpapírjaik pedig vagy elvesztek, vagy elértéktelenedtek. Ezért a kötelező, felosztó-kirovó állami biztosítás mellett, kiegészítő második pillérként, megszervezésre került az úgynevezett üzemi biztosítás intézménye.

A kiegészítő második pillérhez tartozott és tartozik ma is az üzemi biztosítón kívül még az előbb említett szakmai pénztárak rendszere, és kiegészítő biztosítás köthető még az első pillérhez tartozó, állami részvétellel és a szociális partnerek, valamint a biztosítottak részvételével, önkormányzati alapon működő, területi pénztáraknál is. A szellemi szabadfoglalkozásúak, az önálló iparosok, kereskedők és vállalkozók a kiegészítő biztosításait vagy a szakmájuk szerinti szakmai pénztáraknál vagy a területi pénztáraknál kötik meg. Azok az üzembirtokosok, akiknek üzemében üzemi pénztár működik, a kiegészítő nyugdíjbiztosításukat ott is megköthetik. A nyugdíjbiztosításra kötelezettek nemcsak alapbiztosítás megkötésére, hanem kiegészítő biztosítás megkötésére is kötelezettek. Választhatnak azonban az itt vázolt három kiegészítő biztosítási intézmény között. A felosztó-kirovó alap-nyugdíjbiztosításhoz viszonyítva az üzemi biztosítás a másik két kiegészítő rendszerhez hasonlóan csak részben működik felosztó-kirovó formában, mivel egyre erőteljesebb mértékben bekapcsolódik a tőkefedezeti rendszer.¹²

Miután a felosztó-kirovó rendszer esetében az aktív lakosság gondoskodik az előregedett passzív lakosságról, ennek működése egyre problematikusabbá válik az átlag 1,5%-os európai születési ráta és az életkor meghosszabbodása miatt. A helyzetet tovább rontja, hogy az informatikai-mikrotechnikai forradalom és az ehhez szükséges olcsó munkaerő miatt a fejlődő országokba történik a termelés-kihelyezés, csökkentve a helyi foglalkoztatottak számárányát, egyre kevesebbeknek kell az egyre növekvő létszámú passzív lakosságot eltartani. Ezt a problémát átmenetileg a tőkefedezeti rendszeren nyugvó öngondoskodás át tudja hidalni, ezért is a konzervatívabb felfogású nyugat-európai államok – mint például Németország – az üzemi biztosításnál is a másik két kiegészítő biztosítási módhoz hasonlóan, fokozatosan igyekszik növelni a felosztó-kirovó arány rovására a tőkefedezeti arányt, míg mások – és idetartozik Ausztria – a németországihoz hasonló üzemi tanácsi rendszerét elkezdte átalakítani a már bemutatott foglalkoztatási nyugdíjrendszerhez hasonlóvá.¹³

¹² SCHULIN-IGL, 2002. 134–143.

¹³ L. az előző lábjegyzetet.

Az üzemi nyugdíjbiztosítás és a foglalkoztatási nyugdíjrendszer között mindenképp az a hasonlóság, hogy mind a kettő kiegészítő jelleggel működik, és mindkettőnek csak az lehet tagja, aki a munkáltatónál, vagyis az üzemben dolgozó. Az első különbség a kettő között abban áll, hogy míg a foglalkoztatásnál a biztosított halála után a számláján lévő összeget vagy az általa megjelölt személy, vagy ennek hiányában, örököse kapja meg, ha a foglalkoztató úgy rendelkezik, egyikük sem jogosult a felvételre, hanem felosztják a pénztár tagjai között, az üzemi biztosításnál – az alapbiztosításhoz hasonlóan – a befizetett összegek az üzemi biztosítónál maradnak. A kettő közötti másik különbséget a működési forma jelenti. A foglalkoztatási nyugdíjrendszer gazdasági társasági formában működik, a biztosítottak csak formálisan tagjai a foglalkoztatási nyugdíjpénztárnak, tartalmilag viszont olyan ügyfelei, mint azok, akik polgári jogi biztosítási szerződésben állnak valamelyik biztosító intézettel. Abban az esetben ugyanis, ha egy foglalkoztatási nyugdíjigazgató társaságként működik, a zártkörű társaság szűk tagjai irányítják a társaságot, amelynek irányításába a biztosítottaknak semmiféle beleszólásuk nincs. Ezzel szemben a kiegészítő üzemi biztosító pénztárak négyoldalú részvételű önkormányzat mellett működnek, amelyben bent vannak aktív és passzív választó joggal a biztosítottak, a szakszervezeti szövetségek és a munkáltatói szövetségek delegáltjai, valamint az állam. Minthogy a kiegészítő üzemi biztosítás önkormányzati rendszerben működik, az állam által megállapított alsó és felső határokon belül, a vezetés állapítja meg a járulékfizetések és a kiegészítő nyugdíj mértékét egy-két, vagy több évre szóló négyoldalúan megkötött kollektív szerződések keretében. Ennek következtében, ha kevesebb az egy időszakban nyugdíjba menők száma, akkor az itt említett kollektív megállapodással a járulék összegét csökkenteni, a nyugdíjat viszont emelni lehet. Természetesen érvényesülhet ennek a fordítottja is, ha egy meghatározott időn belül sokan mennek nyugdíjba.

3. AZ ÜZEMI KIEGÉSZÍTŐ NYUGDÍJRENDSZEREK FŐ FORMÁI

A foglalkoztatási nyugdíjbiztosítási rendszerhez legközelebb álló üzemi kiegészítő nyugdíjbiztosítási rendszernek három fő formája alakult ki a nyugat-európai államokban. Az első a népi, azaz a lakosságbiztosítási rendszer, amely a skandináv államokban dívik. Ott az alap-nyugdíjbiztosítás kötelező járulékbefizetésére az adóval együtt a helyi polgármesteri hivatal pénzügyi osztályán kerül sor. A pénzügyi osztály a nyugdíjjárulékra vonatkozó összeget átküldi a szociális osztályhoz, amely továbbítja a területi nyugdíjpénztárhoz. Az alapbiztosítással kapcsolatos járulékfizetés ennélfogva teljes egészében a település jövedelemmel rendelkező és adózó lakóját terheli. A munkavállalók kiegészítő nyugdíjbiztosítása azonban az üzemi nyugdíjpénztáraknál bonyolódik le, ahol a munkavállaló pénztártagok a járuléknak csak az egyharmadát, míg az üzembirtokos, vagyis a munkáltató a kétharmadát viseli. A kötelező alapbiztosítás be- és kifizető hely a lakosságbiztosításnál

a lakóhely települési önkormányzata, míg a kiegészítő a jövedelemforrás szerinti üzem.¹⁴

Az Egyesült Királyság esetében az alapnyugdíj teljesen állami. A kötelező állami nyugdíjrendszerbe bevontak az alábbi öt járulékfizetési osztály valamelyikébe tartoznak: Az 1. osztályba a munkavállalók, akik a nyugdíjbiztosítási járulékot mind az alap-, mind a kiegészítő biztosítás tekintetében a munkáltatóval feles arányban megosztva viselik. A 2. osztályba az önállóak tartoznak egységes összegű járulékkal, amelyet csak ők fizetnek egyedül. A 3. osztályban vannak a szabadon biztosítottak, ugyancsak saját maguk által fizetett egységes összegű járulékfizetéssel, míg a 4.-be kerülne a meghatározott jövedelemszinten belül maradó önállóak, ahol a hozzájárulás mértéke a jövedelem törvényileg meghatározott százalékát teszi ki. A járulékkerhek itt megosztott aránya érvényesül a kiegészítő biztosításnál is. Kétféle kiegészítő biztosítás van, egy üzemi biztosítás, amelyet a munkáltatók, illetve a munkáltatói szövetségek a szakszervezetekkel és azok szövetségeivel tartanak fenn a már említett ILO-egyezményeknek megfelelően, és van egy állami kiegészítő nyugdíjbiztosító rendszer. Az Egyesült Királyságban az állami alap- és kiegészítő nyugdíjbiztosítás mellett kb. 19 ezer üzemi nyugdíjbiztosító intézet működik. Az üzemi biztosító intézetek esetében a járulékfizetés feles arányban oszlik meg a biztosítottak és a munkáltatók között, amelyhez hozzájárulnak a mind a két oldal szociális partnerei is. Az angol társadalombiztosítási jog ugyanakkor lehetővé teszi, hogy azok, akik a kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosításhoz tartoznak, a nagyobb összegű kiegészítő nyugdíj érdekében a járulékkülönbözet megfizetése mellett egy „contracted out” szerződéssel átléphessenek az állami kiegészítő nyugdíjrendszerbe.¹⁵

A foglalkoztatói nyugdíjrendszerhez legközelebb a germán üzemi biztosítási rendszer áll. Mind Németországban, mind Ausztriában, de ugyanígy Svájcban is a kiegészítő üzemi nyugdíjbiztosítást állami közreműködéssel a fent említett négyoldalú kollektív szerződések rendezik. A munkavállaló biztosítottak pénztártagokként fizetnek hozzájárulást, a munkáltatók pedig üzembirtokosként és az üzemi nyugdíjpénztár önkormányzati tagjaként 50-50%-os arányban fizetnek járulékot. Kisebb eltérésekkel ez a rendszer érvényesül Hollandiában is. Valamennyi itt említett országban az üzemi biztosító pénztárak szakmák szerinti szövetségekbe tömörülnek, amelyek egyúttal kezelik a biztonsági tartalékalapot, amelynek évenkénti befizetéseikkel a munkáltatók, a munkavállalók és a szociális partnerek növelni kötelesek. A biztonság-tartalékalapba történő üzemi befizetés a befizető pénzügyi vagyont növelik. Minél nagyobb a befizetés, és minél hosszabb ideje van a banknál, annál nagyobb a biztosító prudenciája és hitele, ami pszichológiailag igen fontos a biztosítót terhelő kötelezettsége kielégítése terén.¹⁶

14 SCHÖTZ, 1989. 15–17., 169–172.

15 VOSS, 1989. 12–13., 82–85.

16 SCHULIN, 1989. 134–136., 343–350.; SAUBERLICH-TILLICH, 1989. 152–157.; EBENHÖTZ, 1989. 183–185.

4. A MAGÁN-NYUGDÍJPÉNZTÁRI RENDSZER MINT A KIEGÉSZÍTŐ NYUGDÍJ SIKERTELEN MAGYAR KÍSÉRLETE

Magyarországon a többi posztkommunista államhoz hasonlóan egypilléres állami nyugdíjrendszer érvényesült egészen 1998-ig. Az 1998. évi társadalombiztosítási csomag keretében érvénybe és hatályba lépett 1998. évi LXXXII. sz. állami nyugdíjtörvény és 1998. évi LXXXIII. sz. magánnyugdíj-pénztártörvény a kötelező öregségi nyugdíjbiztosítást kétpillérűvé tette, amelyben az első pillért továbbra is a kötelező állami nyugdíjrendszer, míg a kiegészítő pillért az ugyancsak kötelező magánnyugdíj-pénztár-rendszer jelentette.¹⁷ Ez annyiban hasonlított az előbb leírt és az üzemi nyugdíjrendszert is magában foglaló kétpilléres nyugdíjrendszerhez, valamint a szintén itt bemutatott foglalkoztatási nyugdíjrendszerhez, hogy ugyancsak kétpilléres a rendszer, és a második pillérhez a munkáltató is hozzájárulhat. Az üzemi nyugdíj esetében a munkáltató köteles viselni a járulékfizetés felét vagy kétharmadát, míg a foglalkoztatási nyugdíjnal saját elhatározásától függő járulékkal járul hozzá. A magán-nyugdíjpénztári rendszer főszabályként teljes mértékben a biztosított öngondoskodására épül. Ezt a rendszert a chicagói közgazdasági iskola Milton Fridman vezette irányzata alapján a dél-amerikai államokban vezették be először. Vagy áttértek teljes egészében a tőkefedezeti magánpénztári rendszerre, vagy egy, a segélyezéssel összekapcsolt egészen vékony állami nyugdíjat egészített ki a magánnyugdíj-biztosító pénztárak rendszerével, amelyet kötelező mindenkinek igénybe venni.¹⁸ Ezt a rendszert erőltette az IMF a volt kommunista közép-, és kelet-európai államokra, ami részben a politikai nomenklatúrából kikerült pénztárvezetés korrupciója miatt, részben pedig a magánnyugdíjpénztárak stabilizálására alkalmas tőkehiány miatt egyik államban sem volt sikeres.¹⁹ Magyarországon a Gyurcsány-kormány ezért zrt. formájú abszolút privatizált pénztárakká akarta átalakítani. Ebben az esetben azonban a pénztártagok teljesen kiszolgáltattott ügyféllé váltak volna, mivel a pénztárvezetők ügyleteibe nem tudtak volna betekinteni. Mivel a foglalkoztatási nyugdíjrendszernél is a pénztárvezetés zrt. formában történik, ennél a rendszernél is ezt látjuk problematikusnak.²⁰

A foglalkoztatási nyugdíjrendszer lényegében visszatérést jelent, bizonyos módosításokkal, az üzemi kiegészítő nyugdíjrendszerhez. Megítélésünk szerint Magyarországon is sokkal inkább az üzemi kiegészítő nyugdíjrendszerhez kellene közelíteni.²¹ Meg kellene próbálni, a korrupció és profitszerzés kiküszöbölése érdekében, az állam és a szociális partnerek bevonásával egy, a pénztártagok tényleges önkormányzatával működő pénztári rendszert is kialakítani. Ez a munkáltatóktól teljesen elkülönülne, és minden ilyen pénztár kötelezően tagja lenne a munkáltatói-üzemi pénztárszövetségnek, amely egy központi

17 Kritikáját l. PRUGBERGER, 1996., uő, 2001.

18 L. bővebben BARTA, 2001.

19 BARTA 2011a; PRUGBERGER 2011a.

20 L. még: PRUGBERGER 2011b. 3.

21 L. a 6. és a 8. sz. lábjegyzetet.

tartalékalapot kezelne, amelybe minden pénztár köteles lenne hozzájárulást fizetni. Ez hasonlítana a Nemzeti Banknak ahhoz a tartalékalapjához, amely az egyes pénzintézetek kötelező pénzbefizetései alapján, biztonsági tőkeként működik.

5. A MAGYAR FOGLALKOZTATÓI NYUGDÍJ JELLEMZŐI

Az új foglalkoztatói nyugdíjintézményt egy, már kialakult nyugdíjrendszerbe kellett beilleszteni,²² ami az önkéntes nyugdíjcélú megtakarítási lehetőségek körét szélesítette, azon egyedi jellemző mellett, hogy középpontjában a foglalkoztató, és nem az előgondoskodó kötelezettségvállalása áll. A foglalkoztatói nyugdíjprogram bevezetéséről a munkáltató dönt, saját elhatározása hiányában a munkavállalók csak kollektíve tudják a foglalkoztatót arra rászorítani.

A törvény értelmében, foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény *zártkörűen működő részvénytársaság* vagy más EGT-államban bejegyzett foglalkoztatói nyugellátást szolgáltató intézmény magyarországi fióktelepe *formájában létesíthető*. A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézményt bank, biztosító részvénytársaság, befektetési társaság, vagy foglalkoztató, illetve több foglalkoztató együttesen alapíthatja. A nyugdíjszolgáltató intézmény mind az alapító foglalkoztató, mind más foglalkoztatók munkavállalói részére kínálhat szolgáltatásokat.

A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatóhoz bármely foglalkoztató csatlakozhat (*csatlakozó foglalkoztató*). A csatlakozó foglalkoztató szerződésben vállalja, hogy munkavállalói részére hozzájárulást fizet a nyugdíjszolgáltatónak. A törvény a működési alapelvek között rögzíti, hogy a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató és az alapító, vagy csatlakozó foglalkoztató vagyona elkülönül egymástól, továbbá a nyugdíj-megtakarításokra sem a foglalkoztató, sem annak hitelezői nem tarthatnak igényt. Garanciális szabály, hogy a nyugdíjszolgáltató tevékenysége kizárólag a nyugdíjszolgáltatás szervezésére és teljesítésére irányulhat, a felhalmozott nyugdíjcélú megtakarítások kizárólag a tagok, illetve nyugdíjasok követeléseinek kielégítésére szolgálhatnak, a nyugdíjszolgáltató más célból nem használhatja fel. Az alapító, illetve csatlakozó foglalkoztató határozza meg, hogy milyen nyugdíjkonstrukciót biztosít alkalmazottainak.

Tag az lehet, aki az alapító vagy csatlakozó foglalkoztatóval munkaviszonyban áll, és a munkaszerződése tartalmazza a foglalkoztató kötelezettségvállalását a hozzájárulás megfizetésére. A *tagsági jogviszony* a foglalkoztatóval történő munkaszerződés megkötésével vagy módosításával jön létre. A foglalkoztató erről haladéktalanul értesíti a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézményt, átadva a munkavállaló szükséges személyes adatait.

22 Rendszerszinten a magyar nyugdíjrendszer kétpilléres, az első pillér a kötelező, felosztó-kirovó finanszírozású állami nyugdíjrendszer, a második az önkéntes kiegészítő pillér, amibe a magán-nyugdíjpénztárak, önkéntes kölcsönös nyugdíjpénztárak, az ún. adótámogatott nyugdíj-előtakarékosági számla, a biztosítók által kínált nyugdíjbiztosítások és immáron a foglalkoztatói nyugdíj is beletartozik.

A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatás alapvetően két modell szerint működhet:

- lehet *szolgáltatással meghatározott* (várományfedezeti) finanszírozású, előre meghatározott mértékű nyugellátásra szóló ígéret, a pénzügyi és biometrikus kockázatot a munkáltató viseli, vagy
- lehet *befizetéssel meghatározott* (tőkefedezeti) nyugdíjkonstrukció, a szolgáltatás előre nem meghatározott mértékű, a hozzájárulás és annak befektetési hozama nagyságától függ. A foglalkoztató csak meghatározott összegű hozzájárulás befizetését vállalja, a befektetési kockázatokat a munkavállaló viseli. Ez utóbbit preferálják a munkáltatók.

A nyugdíjszolgáltatást a *várakozási idő* alatt történő felhalmozás – nyugdíjcélú hozzájárulások rendszeres fizetése és befektetése – biztosítja. A várakozási idő a tagsági jogviszony kezdetétől indul, a törvény szerint maximum 10 év, a foglalkoztató határozza meg annak időtartamát. Nyugdíjat a várakozási idő eltelte után lehet szolgáltatni.

A tag munkavállaló vállalhatja a foglalkoztatója által fizetett *hozzájárulás kiegészítését*. A kiegészítés lehet egyösszegű vagy rendszeres befizetés. A tag bármikor dönthet a rendszeres befizetés szüneteltetéséről. A foglalkoztató kikötheti, hogy munkavállalója is fizessen kiegészítést.

A foglalkoztató hozzájárulás fizetési kötelezettsége, illetve a tag kiegészítés megfizetésére vonatkozó kötelezettsége a munkaviszony megszűnéséig áll fenn. Ha a foglalkoztató fizetési kötelezettségének nem tesz eleget, akkor a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény és a tag is követelését bírósági úton érvényesítheti. A *tagi számlán*²³ jóváírt összeg és annak hozamai a tag tulajdonát képezik.

Mindkét nyugdíjkonstrukció esetében – a munkavállalók „röghöz kötése” érdekében – meghatározható *feltételes jogszerzési időtartam*, az a munkaviszonyban töltött legrövidebb időtartam, amelynek elteltével szerzi meg a tag munkavállaló a számláján jóváírt foglalkoztatói hozzájárulások és hozamaik tulajdonjogát. A feltételes jogszerzési időtartam 0-tól 5 évig terjedhet. Ha a munkaviszony a feltételes jogszerzési időn belül megszűnik, a munkavállaló elveszíti a megtakarítást; a felhalmozott összeget a többi, a programban részt vevő foglalkoztatott között osztják szét.

Amennyiben a feltételes jogszerzési időtartam alatt a tagsági jogviszony a tag halála miatt szűnik meg, a tagi számlán lévő összeget a tag által jelölt személy, a *kedvezményezett*,²⁴ ha nem jelölt illet, az örökös kapja meg. A nyugdíjkonstrukció tartalmazhat olyan rendelkezést, hogy a tag halála esetére nem jelölhet kedvezményezettet, ebben az esetben, a tag halála időpontjában a tag számláján lévő összeget, a munkáltatói programban részt vevő többi tag között osztják fel arányosan.

Amennyiben a foglalkoztató a hozzájárulás megfizetését tagi kiegészítéshez köti, nem zárhatja ki a kedvezményezett jelölését. A szolgáltatással meghatározott nyugdíjkonstrukció tartalmazhat hozzátartozói ellátásra való jogosultságot is, e jogosultság a tag ha-

23 A tagi számlán tartják nyilván a foglalkoztatói hozzájárulást, a tag hozzájárulását és annak befektetésből származó hozamait. Nyugdíjba vonuláskor ennek alapján állapítják meg a tag részére járó nyugdíjszolgáltatást.

24 A tag a halála esetére külön okiratban természetes személy kedvezményezettet jelölhet egyoldalú nyilatkozatával (haláleseti kedvezményezett).

lálának időpontjában nyílik meg. A hozzátartozói ellátásra nemcsak hozzátartozó, hanem e körön kívül eső más személy is jelölhető. Amennyiben a nyugdíjkonstrukció nem tartalmaz hozzátartozói ellátásra való jogosultságot, az elhunyt tag szolgáltatásra vonatkozó jogosultsága megszűnik. Ha a foglalkoztató a nyugdíjat tagi kiegészítéshez kötötte, nem zárhatja ki a hozzátartozói ellátás biztosítását.

A tagsági jogviszony a munkavállaló tag halálával; a feltételes jogszerzés időtartama alatt a tag munkaviszonyának megszűnésével; a tag más foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézménybe történő átlépésével szűnhet meg, illetve ha a tag részére a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatás teljesítése befejeződött (egyösszegű, vagy határozott idejű járadékfizetés esetén). A tagsági jogviszony megszűnésekor a taggal, illetve kedvezményezettjével el kell számolni.

A tag a munkaviszonyának megszűnése esetén, amíg nyugdíjszolgáltatásra nem lesz jogosult, két lehetőségéről dönthet: felhalmozását, illetve megszerzett jogosultságait a foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézményben hagyja (*nyugvó jogosultságként*), vagy ha új foglalkoztatója másik nyugdíjszolgáltató intézményhez csatlakozott, átlép az új nyugdíjszolgáltató intézménybe, és viszi magával megszerzett jogosultságait.

A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatás lehet egyösszegű nyugdíjszolgáltatás, határozott idejű járadékszolgáltatás, életjáradék-szolgáltatás, vagy ezek kombinációja. Foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatásra való jogosultság a nyugdíjkorhatár betöltésével, illetve a *várakozási idő* eltelte után nyílik meg. A tagra irányadó nyugdíjkorhatár az állami nyugdíjra való jogosultsággal egyezik meg. A nyugdíjkorhatár betöltésével egy tekintet alá esik az is, ha a tag más okból részesül állami nyugellátásban (például rokkantsági nyugdíj). A nyugdíjszolgáltatásra való jogosultság hozzátartozói nyugdíjszolgáltatás esetén a tag halálának napjával nyílik meg. A tag a nyugdíjszolgáltatást írásban kérelmezheti, megjelölve a nyugdíjszolgáltatás kezdetének időpontját.²⁵

A munkaszerződésben, vagy kollektív szerződésben rögzíteni kell a munkaadó által meghatározott nyugdíjkonstrukció legfontosabb jellemzőit: várakozási idő tartama, feltételes jogszerzési idő, kedvezményezett jelölésének lehetősége, tagi kiegészítés előírása, befizetéssel meghatározott nyugdíjkonstrukció esetén a munkaadói hozzájárulás mértéke, szolgáltatással meghatározott nyugdíjkonstrukció esetén az ígért nyugdíjszolgáltatás stb.

A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltató intézmény – hasonlóan a magán- és önkéntes nyugdíjpénztárakhoz – választható és eltérő befektetési „eszközcsomagokból” álló befektetési rendszert működtethet. Ennek során az intézmény eltérő kockázatú és ennek megfelelő, várható hozamú befektetési eszközökből álló „csomagokat” szervez, melyek közül a foglalkoztató, vagy hozzájárulásával a tagok választhatnak, illetve azon változtathatnak, költségterítés ellenében.

25 A nyugdíjszolgáltatást nem kötelező a nyugdíjkorhatár betöltésével, illetve az állami nyugdíjszolgáltatásra való jogosultság megszerzésével egyidejűleg kérni. Amennyiben a felhalmozott nyugdíjcélú megtakarítás befektetési eszközeinek adott időpontban történő pénzre átváltása kedvezőtlen lenne a jogosult számára, úgy kérheti azt későbbi (hónapokkal, évekkel későbbi) időpontban is.

Az irányelv előírásait betartva, szigorú tájékoztatási kötelezettség terheli a munkáltatót és a nyugdíjszolgáltatót. A tagokat tájékoztatni kell a tagság keletkezése előtt, a tagsági viszony fennállása alatt a tagi számla egyenlegéről, változásairól, és a járadékos időszak alatt is, a törvényben előírt rendszerességgel és tartalommal. Kérelemre a tag, a járadékos, valamint a munkavállalói érdekképviselői szervek tájékoztatást kaphatnak a befektetési politikára, az éves beszámolókra, az éves jelentésekre, a nyugdíjkonstrukciókra vonatkozóan.

A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatást elsősorban annak testreszabhatósága különbözteti meg az önkéntes és magánnyugdíjpénztárak szolgáltatásaitól.²⁶ A munkáltató saját szempontjai, elképzelései szerint állíthatja össze a nyugdíjprogramot, például: várakozási idő 10 év, feltételes jogszerzési időtartama 0 év, a tagi számlákra történő befizetések az kiegyenlített kockázatú befektetési eszközökbe kerülnek, és nem változtathatók, a foglalkoztató hozzájárulását nem köti tagi kiegészítés megfizetéséhez, a nyugdíjszolgáltatás formája járadékszolgáltatás. A foglalkoztatói nyugdíjprogramok új eszközt adnak a vállalatvezetők kezébe munkavállalóik elkötelezettségének növelésére és különleges javadalmazási programok felépítésére is.

Az önkéntes előgondoskodás állami ösztönzésének egyik eszköze az adókedvezmények biztosítása. A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatást tagi oldalon az állam személyi jövedelemadó kedvezménnyel támogatja.²⁷ A foglalkoztatói hozzájárulások pedig éves, törvényben meghatározott keretösszeg erejéig közteher-fizetési kedvezményt élveznek.

Figyelembe véve a nemcsak Magyarországot sújtó, hanem a tagállamok mindegyikében érvényesülő demográfiai folyamatokat, a gazdasági válság hatásait, az unió elvárásait, prognosztizálható, hogy kiegészítő nyugdíjrendszerekre a jövőben egyre inkább szükség lesz, jelentőségük növekedni fog, ezzel együtt a foglalkoztatói nyugdíj jelentősége is.

6. AZ ALAP- ÉS A KIEGÉSZÍTŐ TÁRSADALOMBIZTOSÍTÁS ÁLLAMI RÉSZVÉTELŰ ÖNKORMÁNYZATI ALAPON, BEÉPÍTVE AZ ÁLLAMHÁZTARTÁSBA ÉS A KÖLTSÉGVETÉSBE

Összehasonlítva a foglalkoztatói kiegészítő nyugdíjat a nyugat-európai üzemi kiegészítő nyugdíjjal, a foglalkoztatói nyugdíj egyértelműen fakultatív jellegű, a munkáltató döntésétől függ az intézményhez való csatlakozás, és a munkáltatónak akkor áll fenn kötelezettsége a nyugdíjbefizetésre, ha a munkaszerződésben vállalta azt. A foglalkoztatási biz-

26 A foglalkoztatói nyugdíjszolgáltatás lehet szolgáltatással meghatározott, a foglalkoztató ekkor előre meghatározza, hogy mekkora kiegészítő nyugdíjat fog biztosítani, és ehhez igazítják a fizetendő hozzájárulás mértékét. Amennyiben a hozzájárulás nem fedezi az ígért kiegészítő nyugdíjat, a különbözetet a foglalkoztatónak kell megfizetnie. A nyugdíjbefektetés kockázatát a foglalkoztató viseli. Az önkéntes és magánnyugdíjpénztárak kizárólag befizetéssel meghatározott nyugdíjmegoldásokat kínálnak. A foglalkoztatói nyugdíj esetében a konstrukció minden eleme variálható, a másik két rendszer ettől kötöttebb.

27 A személyi jövedelemadó törvény alapján, adómentes bevétel a magánszemélyt megillető nyugdíjbefizetések befektetésének hozama és a kifizetett nyugdíjszolgáltatás.

tosítás az állami kötelező nyugdíjbiztosítástól teljesen függetlenül működik, de az állam mint munkáltató, csatlakozhat, vagy létesíthet ilyen intézményt.

Ezzel szemben az üzemi kiegészítő nyugdíj többnyire kötelező második pillér, ahol a nyugdíjjárulékot nemcsak az üzemben dolgozó munkavállaló fizeti, hanem ahhoz a munkáltató is köteles hozzájárulni az első pillért képező alapnyugdíj hozzájárulási aránya szerint. A járulékfizetés a kontinentális európai országokban Franciaország és a skandináv államok kivételével feles arányban oszlik meg az üzemi kiegészítő biztosítással rendelkező dolgozó és munkáltatója (üzembirtokos) között. Franciaország és a skandináv államok esetében ezzel szemben a biztosítási járulék kétharmadát az üzembirtokos, még egyharmadát a munkavállaló viseli. Annak ellenére azonban, hogy az állam részéről nem áll fenn hozzájárulási kötelezettség, valamennyi nyugat-európai államban bevonja a kötelező alappillérrrel együtt a többoldalú részvételen alapuló önkormányzati rendszerbe, amely a biztosítottakon kívül a szakszervezetek, illetve a szövetségeik és a munkáltatói érdekvédelmi szervezetek képviselőiből, valamint az állam részéről a szociális minisztérium, területi szinten pedig a szociális hivatal kiküldöttéből áll. Megválasztott, illetve delegált képviselők a germán jogrendszerben a területi nyugdíjpénztár és a központi nyugdíjintézet felügyelőbizottságában, a frankofon-angolszász jogrendszerben pedig az igazgatóságnak nem az ügyvezető igazgatói, hanem a felügyeletet végző igazgatói között foglalnak helyet. Ugyanígy az egészségbiztosítás önkormányzati rendszere is, sőt néhány országban a nyugdíj- és az egészségbiztosítás önkormányzati intézmény-rendszere nem egy intézmény, mégpedig a területi szociális pénztár és országos szociális intézet keretében működik, ugyanilyen önkormányzati felépítés mellett.

Magyarországon 2003-ban az Antall-kormány német mintára megszervezte a társadalombiztosítási önkormányzatot, szintén nemcsak a nyugdíj, hanem az egészségbiztosítás vonatkozásában is. Mivel a nyugat-európai országokban a kétpillérű alap- és kiegészítő kötelező társadalombiztosítás – miként már jeleztük – nemcsak a nyugdíj-, hanem az egészségbiztosításra is kiterjed, ezért az egészségbiztosítás esetében is a nyugdíjbiztosításhoz hasonlóan mind a két pillérre kiterjesztve multipartit részvételű önkormányzati rendszer működik. Sőt, Németországban a Szövetségi és a Tartományi Nyugdíj-, valamint Egészségbiztosítási Intézet a Német Szociálisügyi Intézetben kerül összevonásra, ahol ugyancsak hasonlóan áll fenn a lényegében négyoldalú önkormányzati rendszer. Magyarországon azonban amiatt, hogy sem a nyugdíj-, sem az egészségbiztosítási önkormányzatnak nem volt részese az állam, ezért az állami ellenőrzés hiánya miatt, mind a két intézményben hatalmas hiány állt elő, ami kihatott az állami költségvetésre is, mivel a társadalombiztosítás ennek ellenére továbbra is a költségvetési alrendszernek a része maradt. Lehet, hogy az Antall–Boros-kormány távlati célja az volt, hogy a társadalombiztosítást teljesen önkormányzativá alakítsa oly módon, hogy a költségvetési alrendszerből is kiiktatva, teljesen privatizálja azt. E nagyméretű, és az állami költségvetésre is kiható jelentős hiány miatt, az első Orbán-kormány 1999-ben mind a két önkormányzati rendszert felszámolta. Ez alapvetően helyes intézkedés volt, azonban vitatható abból a szempontból, hogy a társadalombiztosítás önkormányzatát nem állította vissza állami részvétel mellett.

Megítélésünk szerint helyes lenne, mind a nyugdíj-, mind az egészségbiztosítás területén visszaállítani a társadalombiztosítási önkormányzatot állami részvétel mellett úgy, hogy az mind a két biztosítási területen mind az alap első-, mind pedig a kiegészítő második pillért is átfogja. Ebben az esetben a munkáltató és a munka munkavállaló arányos járulékfizetési kötelezettségén alapuló foglalkoztatói biztosítás nemcsak nyugdíj-, hanem egészségbiztosítás is lenne a nyugat-európai üzemi biztosításhoz hasonlóan. Egyúttal az lenne a helyes, ha ebben az önkormányzatban résztvevő felek néhány évre kiterjedő multipartit kollektív szerződéssel megállapítanák a kiegészítő biztosítás járulékfizetési összegét, valamint a szolgáltatások mértékét a nyugdíj- és az egészségbiztosítási törvény által meghatározott keretek között. Az így létrejövő kollektív-társasági szerződést pedig évenként ugyancsak éves szerződésekkel konkretizálni lehetne aszerint, hogy az önkormányzat biztosítási aktuáriusa (matematikusa) milyen várható kifizetési-szolgáltatási kötelezettségekkel kalkulál. Mivel pedig a társadalombiztosítási önkormányzatnak ilyen formában az állam is részese, a költségvetésbe be kellene építeni az kiegészítő nyugdíj- és egészségbiztosítás bevételeit és kiadásait is, valamint a mind a két biztosítási rendszer fejlesztésének a költségeit is.

Mindezt figyelembe véve, Magyarországon nem csak a munkavállalói nyugdíjat, hanem a munkavállalói egészségbiztosítást is kötelező kiegészítő jelleggel ki lehetne építeni, mind a kettőre kiterjesztve az állami részvételű multipartit önkormányzati rendszert, amely az alappillérrrel együtt a költségvetés társadalombiztosítási alrendszerébe beépülve az államháztartás részét képezné. Ebben a társadalombiztosítási multipartit intézményi rendszerben az állam felügyelné azt, hogy a járulékok rendeltetésszerűen befolyanak, és a befolyt pénzeszegek ugyancsak rendeltetésszerűen, a jogszabályoknak megfelelően kerülnek-e felhasználásra. Erre pedig a legalkalmasabb szerv a NAV, valamint területi hivatali hálózata lenne, amelyet szakmai vonatkozásban kiegészítene a szociális ügyekért felelős minisztérium a területi szociális hivatali hálózattal. Az államot e két szervezet delegátusai képviselhetnék a társadalombiztosítási önkormányzatban. A társadalombiztosítási önkormányzatra pedig azért is szükség lenne, mivel a társadalombiztosításban egyre nagyobb teret kap a felosztó-kirovó rendszer mellett a tőkefedezeti rendszer, melyben a kollektív befektetések kockázatát a nyugdíjbefizetők (munkavállalók) viselik, a felelősség e befektetésekért ebben a szervezeti formában hatékonyabban működhetne. Ez a szemlélet a nyugat-európai társadalombiztosításban egyre jelentősebbé válik, és a biztosítottak eme igényét a jogalkotás is igyekszik, különösen a német és a skandináv jogalkotásban, kielégíteni.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARTA J.: A chilei és a magyar nyugdíjrendszer összevetése. *Magyar Jog*, 2001. május, 298–303.
- BARTA J.: Visszatérés az egypilléres kötelező nyugdíjrendszerhez (a 2010. december 13-án elfogadott törvénycsomag értékelése). *Gazdaság és Jog*, XIX. évf. 3. sz. 2011a. 9–15.
- BARTA J.: A magán-nyugdíjpénztári rendszer helye és szerepe a magyar nyugdíjrendszerben. *Miskolci Jogi Szemle*, VI. évf. Különszám, 2011b, 7–30.
- BARTA J.: A foglalkoztatói kiegészítő nyugdíj. *Magyar Jog*, 2013/7. 426–435.
- EBENHÖTZ: *Rentenversicherung in Schweiz, Rentenversicherung in Schweden, Rentenversicherung im internationalen Vergleich. (Die allgemeinen Alterssicherungssysteme in neun ausgewählten Staaten.)* Alfred Metzner Verlag, Frankfurt, 1989.
- SAUBERLICH–TILLICH: *Rentenversicherung in Österreich, Rentenversicherung in Schweden, Rentenversicherung im internationalen Vergleich. (Die allgemeinen Alterssicherungssysteme in neun ausgewählten Staaten.)* Alfred Metzner Verlag, Frankfurt, 1989.
- SCHIRRMACHER, F.: *Matuzsálem összeesküvés.* Scolar Kiadó, Bp., 2007.
- SCHÖTZ: *Rentenversicherung in Schweden, Rentenversicherung im internationalen Vergleich. (Die allgemeinen Alterssicherungssysteme in neun ausgewählten Staaten.)* Alfred Metzner Verlag, Frankfurt, 1989.
- SCHULIN, B. – IGL, G.: *Sozialrecht*, 3. Aufl. Werner Verlag, Düsseldorf, 2002.
- VOSS: *Rentenversicherung in Großbritannien, Rentenversicherung im internationalen Vergleich. (Die allgemeinen Alterssicherungssysteme in neun ausgewählten Staaten.)* Alfred Metzner Verlag, Frankfurt, 1989.
- PRUGBERGER T.: A magyar társadalombiztosítás átalakításának kérdéséhez. *Magyar Közigazgatás*, 1996/7.
- PRUGBERGER T.: Szempontok a magyar társadalombiztosítás elkezdett reformja korrekciójához és továbbviteléhez a nyugat-európai társadalombiztosítás tükrében. *Magyar Közigazgatás*, 2001/2.
- PRUGBERGER T.: A magyar kötelező nyugdíjrendszer reformja a magánnyugdíjpénztárak ellenében és a reform továbbvitelének a lehetősége nyugat-európai mintára. *Gazdaság és Jog*, 2011/3.
- PRUGBERGER T.: A magyar társadalombiztosítás reformja a nyugat-európai rendszerek tükrében. *Polgári Szemle*, VIII. évf. 1–2. sz. 2012,